

Bokrecension: Anders Gerdmar, *Det står skrivet – Bibeltro kontra bibelkritik*

Anders Gerdmar har skrivit en bok om synen på Bibeln och ansluter sig själv till en klassisk bibelsyn.¹ Han skriver om bibeltolkningens eller bibelsynens historia och menar att den i stort sett varit densamma under 1700 år och att en förändring inträdde först med Upplysningen.

Upplysningstidens bibeltolkning innebar en grundläggande kursändring som var betingad av ett tankemässigt paradigmskifte ”från att Bibeln varit den självklara yttersta auktoriteten för kristen tro och kristet liv ... till att Bibeln blir ett objekt för vetenskapligt studium och föremål för olika typer av historisk kritik”.

Upplysningstidens teologer var präglade av en annan gudsbild än Bibelns, nämligen deismens, och därmed av en annan bibelsyn än den klassiska. Man tänkte sig att det finns en Gud, men accepterade inte det övernaturliga eller under. För deisterna var Gud inte aktiv i historien.

Gerdmar går igenom och diskuterar kort den historisk-kritiska bibelvetenskapens historia med namn som Friedrich Schleiermacher, David Strauss, Ferdinand Christian Baur, Albrecht Ritschl, Adolf von Harnack, Johannes Weiss, Rudolf Bultmann m.fl. Han

avslutar sin genomgång med några korta anmärkningar beträffande postmodern exegetik, som ifrågasatt upplysningstänkandets positivistiska (påstått säkra) anspråk. Den viktigaste kritiken som Gerdmar riktar mot bibelvetenskapen är dock att vetenskapen helt enkelt inte har de verktyg som behövs för att hantera hela verkligheten. Den kan inte heller ge svar på de grundläggande existentiella frågorna vadan och varthän.

Bokens huvudavsnitt är fyra längre kapitel. I det första av dessa kapitel tas innebörden av en klassisk bibeltro upp, nämligen att Bibeln är Guds levande ord, heligt, sant och för alltid giltigt. Vidare diskuteras i kapitlet frågan om vad vi menar med Guds ord, och om hur inspirationen kan ha gått till m m (ca 60 sid.).

I det följande kapitlet behandlas den liberala bibelsynen relativt översiktligt – dvs Upplysningens bibelsyn (ca 10 sid.). Problemet med den anges vara att kyrkans (klassiska) bibelsyn skiljer sig från en ”vetenskaplig” syn på Bibeln.

Det tredje av dessa kapitel behandlar frågan om det finns en gyllene medelväg mellan klassisk bibeltro och historisk-kritisk bibelvetenskap (ca 70 sid.). Gerdmar är skeptisk till de olika förslag till en sådan

Vetenskapen har helt enkelt inte de verktyg som behövs för att hantera hela verkligheten.

väg som han behandlar. Han uppehåller sig särskilt dels vid svensk universitetsexegetik och dels vid den amerikanske teologen George E Ladds medlingsförsök och betydelse för (framför allt den frikyrkliga) bibelvetenskapen i Sverige. Förutom de välkända problemen med att lämna en klassisk bibeltro, pekar Gerdmar på att Ladd inte lyckades med att bli lyssnad till som akademiker.

I ett fjärde längre kapitel finner vi Gerdmars eget lösningsförslag, som han kallar för "metodisk teism" (ca 50 sid). Han hävdar att en sådan hållning bejakar både trosintegriteten och behovet av bibelvetenskap. Han menar att bibeltro och seriös bibelvetenskap går att förena. Utgångspunkten för en sådan metodisk teism är helt enkelt en världsbild som överensstämmer med Bibelns, vilket betyder att metoder som innehåller andra världsbildsanspråk eller -inslag inte kan accepteras. Detsamma gäller bibelkritikens motsättning mellan en "historisk Jesus" och "kyrkans Kristus", mellan tidig lågkristologi och en senare högkristologi eller mellan Jesus och Paulus etc.

Gerdmar menar att det är ohållbart att kyrka och akademi på ett sådant sätt befinner sig på kollisionskurs. Han skriver om både bibelvetenskapens nödvändighet och dess svagheter. Han pekar kort men avgörande på att en världsbild som utgår enbart från det som vi kan väga och mäta innebär en horisontinskränkning som medför att tillvarons djupaste frågor inte medges något svar. En bibelvetenskap som utgår från ett materialistiskt tänkande förmår inte hantera de grundläggande sanningar som ligger till grund för – och kommer till uttryck i – den Bibel den ska studera.

Gerdmar åberopar vidare vetenskapsfiloso-

fen Thomas Kuhns epokgörande arbete om de vetenskapliga revolutionernas struktur (1962) till stöd för påståendet att en viss syn tenderar att dominera ett fält på ett sådant sätt att det blir svårt att hävda sådan kunskap som ifrågasätter det dominerande paradigmet (s. 232). Det verkar lätt begränsande i förhållande till alternativa synsätt. Han nämner vidare Karl Popper, även han vetenskapsfilosof, och citerar denne: "All kunskap börjar med obevisade och obevisbara föraningar, gissningar och preliminära lösningar på våra frågor, med antaganden" (s. 247). Gerdmar kommenterar: "Våra utgångspunkter, vår världsbild och våra intressen, vilka de än är, spelar stor roll för hur vi sedan bedriver vår forskning." Det gäller även för teologin.

Han citerar även den store tyska filosofen och sociologen Jürgen Habermas som framfört som kritik mot en teolog att "teologin inte utan att förlora sin identitet kan ge efter för den sekulära akademins krav". Habermas förklarar: "Religiösa diskurser (diskussioner i religiösa frågor) skulle förlora sin identitet, om de skulle öppna sig själva för en slags tolkning som inte längre tillåter religiösa erfarenheter att vara giltiga som just religiösa" (s. 249).

Gerdmar avslutar detta bokens kanske mest intressanta kapitel med att ganska utförligt ange hur en teistisk bibelvetenskap kan se ut (s. 253–258). För egen del instämmer jag ganska oreserverat i vad han där säger.

Ska man säga något av kritisk valör, tänker jag främst på två viktiga punkter. Gerdmar skriver att det är viktigt att acceptera att profetia är möjlig, vilket verkligen är grundläggande. Kanske är det hans karismatiska

profil som gör att hans uppfattning av vad som utgör profetiskt tal ändå kan uppfattas som förvånande smal. Han förefaller förstå profetia i första hand som förutsägelse om framtiden.

Den bibliska förståelsen av profetiskt tal måste emellertid, vad jag kan förstå, uppfattas som mycket bredare och egentligen innefattande allt som en profet har att förmedla – vilket är detsamma som Guds ord. När Herrens ord kommer till profeten, kan denne säga sådant som ingen annan tidigare sagt eller vetat – just på grund av att Gud verbalt, eller på annat sätt, uppenbarat just detta för profeten. Profeten talar sanning som Herren talar sanning. Det viktigaste i profetens uppdrag är inte att förutsäga framtiden utan att tala Guds sanna ord till folket eller kungen – både lag och evangelium. Profeten kommer därmed att förmedla ny kunskap till åhörare och läsare, både moraliska utsagor och löften om Herrens kommande gärningar för sitt folk, både sanningen om människan och vad som kommer att ske.

Den andra reservationen är att just de ställen i Nya testamentet som antyder tradition, ”överlämnande” från Herren till en apostel som Paulus tenderar att förstås inomvärldsligt. Med den historisk-kritiska metoden som utgångspunkt – och i Birger Gerhardssons anda och förståelse – har dessa formuleringar/bibelställen kommit att förstås som en teknisk term för muntlig inövning och utantillinlärning, som den utövades i den dåtida judiska kontexten – och inte som Guds uppenbarade ord till aposteln – på liknande sätt som Guds ord kom till profeten i Gamla testamentet. (Exempel: 1 Kor. 15:3, Gal. 1:11–12 m.fl.)

Problemet blir att just den metod som

Gerdmar vill kritisera, visar sig ställa sig i vägen för att han klart ska kunna se och erkänna uppenbarelsens anspråk och verklighet som den kommer till uttryck i Bibeln (närmast i Nya testamentet). Det är visserligen inte underligt mot bakgrund av att Gerdmar – liksom Gerhardsson – är nytestamentlig exeget.

Däremot är läran om Bibelns inspiration hos Gerdmar fullödlig. Men den uppenbarelse som föregår – och är en nödvändig förutsättning för – inspirationen, behandlas inte alls och utgör måhända en blind fläck för honom?

Bokens tredje del innehåller en tillämpning av olika bibelsyner på de fyra evangelierna. Sökandet efter den historiske Jesus diskuteras, liksom frågan om vissa nytestamentliga brev är äkta eller ej. Även frågan om Bibelns (omtvistade) historiska förankring diskuteras ingående – och Gerdmar anser att den är omistlig. Han diskuterar även Adam och Evas liksom Jonas historiska fundament och ger läsaren intressanta inblickar i debatter i dessa frågor – offentliga meningsutbyten som han själv deltagit i.

Som sammanfattande synpunkt vill jag avsluta med att framföra att jag finner boken mycket värdefull och balanserad i sin framtoning och därför också rekommenderar den varmt.

Peter Henrysson

Redaktör för *Begrunda*.

1. Anders Gerdmar, *Det står skrivet – Bibeltro kontra bibelkritik*, Falun 2020